

Фируз Туйғунович Рашидов

Ўзбекистон халқаро ислом академияси катта ўқитувчиси, rashidov77@mail.ru

998976140

ИЖТИМОЙ МУАММОЛИ АЁЛЛАРНИ ЖАМИЯТГА МОСЛАШТИРИШДА ҚОЗОҒИСТОН ТАЖРИБАСИ: ЖУСАН ВА УНИНГ ОЛАМШУМУЛ НАТИЖАЛАРИ

Аннотация: Ушбу мақолада қардош қўшни Қозоғистон Республикасида “Жусан” номи остида уруш ўчоқларидан эвакуация қилинган фуқаролар, уларни реабилитация қилишга оид масалалар ҳақида маълумот берилади.

Калит сўзлар: Реабилитация, жусан, операция, уруш ўчоғи, аёллар, радикал, инсон ҳуқуқлари.

Аннотация: В данной статье представлена информация по вопросам реабилитации граждан, эвакуированных из очагов войны в соседней Республике Казахстан под названием «Жусан».

Ключевые слова: Реабилитация, дзюсан, операция, очаг войны, женщины, радикал, права человека.

Abstract: This article provides information on the evacuation of citizens from the hotbeds of war in the neighboring Republic of Kazakhstan under the name "Jusan", as well as issues related to their rehabilitation.

Keywords: rehabilitation, jusan, operation, hotbed of war, women, radical, human rights.

Маълумки, ахборот асри деб аталаётган ҳозирги замонда ўзликни англаш, “оммавий маданият”нинг таъсирига берилмаслик ҳар доимгидан-да муҳим ҳисобланади. Бунинг учун эса жамиятнинг энг кичик бўғини бўлган оилаларнинг мустаҳкамлигини таъминлаш, ҳар бир вояга етаётган фарзанднинг нормал оила муҳитида вояга етмоғини таъминлаб бермоқ лозим. Жаҳонда оилалар мустаҳкамлигини таъминлаш, аёл ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, ижтимоий кўмакка муҳтож хотин-қизларнинг ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий ҳуқуқларини амалга оширишнинг ҳуқуқий механизмларини шакллантириш йўналишида кўплаб маънавий-маърифий, илмий тадқиқот ишлари амалга оширилмоқда. Бу борада, айниқса, давлат ташкилотлари билан бирга нодавлат нотажорат ташкилотларининг ўрни ва ролини ошириш ҳам муҳим аҳамият касб этади.

Қуйида постсовет давридаги атеистик давлатдан демократик дунёвий ҳуқуқий давлатга айланиб, инсонни, унинг ҳаёти, ҳуқуқ ва эркинликларини энг олий қадрият сифатида эътироф этаётган қардош мамлакат – Қозоғистон Республикасида ёшлар ва аёл-қизларни “оммавий маданият”, экстремизм, терроризм ва бошқа ёт ғоялар таъсиридан ҳимоя қилиш борасида олиб борилаётган ишлар билан ўртоқлашамиз.

Ўзбекистондаги каби Қозоғистонда ҳам аҳолининг аксарият қисмини мусулмонлар ташкил этади. Қозоғистон Республикасининг Конституциясида дунёвий демократик давлат ва фуқаролик жамиятини куриш бош мақсад қилиб белгиланган.

Бироқ Қозоқистон Республикасида ҳам “оммавий маданият” таъсирига берилган, радикал қарашларга эга бўлган, дин ва унинг моҳиятини нотўғри талқин қилиш натижасида экстремистик гуруҳларга қўшилган фуқаролар ҳам мавжуд бўлиб, давлат ва турли жамоат ташкилотлари мана шундай адашганларни тўғри йўлга бошлаш борасида салмоқли ишларни амалга оширмоқда.

Жумладан, радикаллашув натижасида ёки алдов орқали Яқин Шарқ мамлакатларидаги уруш ўчоқлари жангарилари таъсирига тушиб қолиб, у ерларга чиқиб кетган эркаклар, аёллар ва болаларни ватанга қайтариш, уларни реабилитация қилиш, тўғри йўлга бошқариш, ижтимоий аҳволини ўрганган ҳолда манзилли психологик, руҳий, ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий кўмак бериш масалаларида муайян ишлар амалга оширилган.

Дастлаб 2018 йилнинг баҳорида уруш ўчоқлари бўлмиш Яқин Шарқ мамлакатларида яшаб ўз хатосини ва алданганини тушунган аёллар Қозоғистондаги қариндошларига, шунингдек, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга ёрдам сўраб мурожаат қилишни бошлаган. Улар ҳатто мамлакатга қайтиб, қилмишлари учун жазо муддатини ўташга ҳам тайёр эканликларини билдиришади. Аммо мамлакатда амалга оширилаётган инсон ҳуқуқларига оид ислохотлар ушбу масалада ўзига хос ёндашувни талаб қилди.

Натижада уруш ўчоқларида бўлган қозоғистонлик фуқароларни, биринчи навбатда, аёллар ва болаларни эвакуация қилиш ғояси илгари сурилди. Ушбу мураккаб жараён шартли равишда “Жусан” номи билан бошланиб, бу ном аслида қозоқ афсоналарида тасвирланадиган ватан ҳидини таратувчи чўл ўсимлигига қиёсан олинган эди.

Жараён осон кечмади. Турли хорижий дипломатик каналлар, Сурия давлати ҳукумати ва бошқа гуманитар ташкилотлар, Америка Қўшма Штатлари ҳарбийлари билан қилинган ҳамкорлик натижасида 2018 йилнинг кузида биринчи эвакуация операциялари бошланди. Узоқ ва машаққатли меҳнатдан кейин 2019 йилнинг январь ойида “Жусан”нинг биринчи муваффақиятига эришилди. 2019-2021 йиллар давомида Суриядан Қозоғистонга “Жусан” номи остидаги жами 5 та эвакуация операцияси амалга оширилиб, унда ҳаммаси бўлиб 607 нафар фуқаро, шундан, 37 нафар эркаклар, 157 нафар аёллар, 413 нафар болалар ватанга қайтарилди. Уларнинг 34 нафари етим болалар эди.

Ўзбекистон Республикаси ҳукумати томонидан ташкил этилган “Меҳр” операциялари сингари “Жусан” орқали олиб келинган фуқароларга Касбий денгизи бўйидаги оромгоҳлардан бирида 30 кунлик реабилитация ишлари олиб борилиб, жараёнга юқори малакали тиббиёт ходимлари, психолог, диншунос мутахассислар жалб қилинди.

Реабилитация натижалари бўйича кўплаб аёллар ва болалар нормал ҳаёт тарзига қайтдилар. Эвакуация қилинган 37 нафар эркак террористик ҳарактларни қўллаб-қувватлагани ва иштироки учун турли муддатларга озодликдан маҳрум қилинган бўлса, 18 нафар аёл ҳам улар билан олиб борилган психологик ишлар натижа бермаганлиги ва оператив материалларда келтирилган хулосаларга кўра изоляция қилиниб озодликдан маҳрум этилганлар.

Қозоғистон Республикасида амалга оширилган ушбу операциялар натижасида кўплаб аёллар ва болалар нормал ҳаёт тарзига қайтдилар. Уларга давлат томонидан меҳнат қилиш ва таълим олиш учун имкониятлар яратилди.

Мамлакатнинг бу борада амалга оширган сиёсати инсон ҳуқуқлари усуворлигини таъминлаш, кечиримлилик ва демократизм каби халқаро ҳуқуқнинг устувор принциплари ғоялари билан ҳамоҳанг бўлиб, кўплаб мамлакатлар ва халқаро ташкилотларнинг эътирофларига сазовор бўлди.

Кейинги йилларда Ўзбекистон ва Қозоқистон Республикалари ўртасидаги дўстона қўшничилик ва стратегик ҳамкорлик тили, дини, урф-одати, адабиёти, маданиятлари муштараклигига таянган ҳолда изчил равишда топмоқда. Бу қардош мамлакатларни кўплаб ўзаро манфаатлар боғлаб туради. Халқаро сиёсий масалаларда ҳам улар бир-бирларини қўллаб келишмоқда. Мамлакатларимизни яқин қўшничилик, иттифоқчиликдан ташқари БМТ, ШХТ, МДХ, ИХТ, Оролни қутқариш халқаро жамғармаси каби қатор нуфузли ташкилотларга аъзолик ҳам бирлаштириб туради.

Юқорида таъкидлаганимиз Жусан ва Меҳр операциялари ҳам инсонийлик, меҳр-оқибат туйғуларини янада ривожлантириш, ҳамжиҳатлик ва бирдамликни кучайтиришга хизмат қилади.